

chzelf eerbied
had, met be
fysica, natuur
bijbelsche ken
ijk en zijn ge
kennis.

de waarheids
in ingelegd, ge
el van een ge
t-geloovig aan
ant, en op het
sch (redener
wijzen en rede

akken aan de
ziel der kerk
erhouding van
heid van het
nen zich heet
t bestaan der
Griekenland
at uitmaakte
rband met dit
wee groote, en

en, die geloof
algemeene be
ken, boomen
meene begrip
door ons ge
jn), met deze
men, aanhang
dus onafhan
mensch waar

le realisten

algemeene be
bekende, maar
nouwe, kreeg
(de begrippen
naam) school
varen met bij
allicht de be
geweldig dra
grond vormde
usties.

beslecht moest
en, was deze
wijsbegeerte,
theologie, of
e alle buiten
okt, zoodat ze

op de middel
transje onzer
mlachend neer

erdienen geen
kt.

ctor Angelicus
leerkamer aan

e wetenschap
posant geheel
mag noemen
le Roomsche
e universiteit,
Thomas Aqu

ncycl. II), is
theoloog zóó
e heeft door
op tot op den
te dringen".

an de Schrift
ig der zonde
elijke natuur,
ler van den
e theoretische
oehening nu
s Calvijn met
de Roomsche

terdaad ging
vaarheid ver
sch was, dat
nd niet langer
het positieve
it onze heurs
kostigen zou
dat der Anti

reid tusschen
n haar carl
theid.

gedraglijn ten
ten:
stantischen
land te drijven,
protestantschen
zoeken we te
gen we terug
lien geest be
dijk, op maats
acht tot propa

Maar met dat al was het toch een ongezonde
vermenging van twee eigensoortige levenskringen.
De Grieksche filosofie, die de plaats kreeg van
amilla (dienstmaagd), heeft zich voor haar boeien
gewroken.

Het heeft niet lang geduurd, of Aristoteles, dien
men nota bene vergeleek met Johannes den Dooper
(zeggende, dat hetgeen de Dooper op godsdienstig
gebied voor Jezus als weghereider gedaan heeft,
door Aristoteles op natuurlijk gebied is gepresen
teerd), keerde de rol om en sloeg de theologie
in banden.

In zijn Encyclopaedie (I, 116—118) schildert Dr
Kuyper dit proces dramatisch duidelijk.

Eerst, zoo betoogt hij, sloot de christen zich op
in zijn theologische wereld, en voelde zich daarin
rijk, zonder te vermoeden, dat hij, door op dit ver
worven kapitaal te teren, van jaar tot jaar armer
werd.

Uit deze lauwheid schrikte hij op, toen de wer
ken van Plato en Aristoteles bekend werden.

De kerk beschouwde de Grieken als haar meer
deren in de wetenschap.

Men schaamde zich als christen, dat een heiden
als Aristoteles zooveel dieper over de verschijn
selen des levens had nagedacht, en men haastte
zich, om de christelijke religie met de erfenisse
van Aristoteles te verrijken.

Wat echter de middeleeuwsche theologen voor
bij zagen was dit, „dat deze heidensche filosofie
en deze christelijke theologie toch in den grond
twee heterogene (soortverschillende) bestand
deelen bleven, die onverzoend naast elkander lagen;
een dualisme, dat daarom op schade voor de
theologie moest uitloopen, omdat de gang van
hun denken niet door de theologen, maar door
Aristoteles beheerscht werd."

Gevolg van dit monsterverbond is geweest, dat
eenerzijds de theologie verstarde tot onvruchtbaar
heid voor het leven, en anderzijds de beroemde
mystiek der middeleeuwen opdook, die aan weten
schap en cultuur den bons gaf.

En de wijsbegeerte?

Zij maakte aanstalten tot volledige losscheuring
uit de omhelzing der theologie.

Aan het einde van de middeleeuwen nadert het
uurje der emancipatie.

Een rationalist als Kuno Fischer ziet dit schouw
spel met vreugde: „Dienen beteekent vrijworden.
Gehoorzaamheid is de tucht tot de vrijheid. In
dienst van de theologie heeft de filosofie hare
mondigheid moeizaam gewonnen, en hare zelfstan
digheid veroverd, waarmee zij ten laatste uit de
heerschappij der kerk zich loswringt en hare eigene
ontwikkeling onderneemt."

Wij, die weten, hoe de filosofie de vrijheid tot
vrijdenkerij heeft misbruikt, zien in den afloop der
middeleeuwsche worsteling een tragisch moment
van de wereldgeschiedenis.

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Nieuwe Boeken.

„Voordrachten", verzameld door
Arie Post (drie bundels).

Nog niet lang geleden besprak ik in deze rubriek
van ons blad de literaire bloemlezing van Seerp
Anema „Keurgerechten". Thans komt alweer een
soortgelijke bundel onze aandacht vragen, de in drie
volumes, goed uitgevoerde deeltjes „Voordrachten",
verzameld door Arie Post.

Beide uitgaven, ofschoon natuurlijk in opzet en
bewerking verschillend, bedoelen vooral christelijke
kunst te verspreiden. De auteurs hebben op het

ganda van dien geest ontleenen we aan Gods Woord
en onze historie.

2. Die propaganda willen we gedreven hebben
op Protestantische wijs. Directe noch in
directe dwang, maar uitsluitend vrije overreding is
deswege ons wapen. In eerlijke worsteling op het
vrije erf moet de strijd uitgestreden. Naar geestes
lijken trant moet om het geestelijk pand ge
kumpt. Rome door Staatswetten in ongelijke conditie
brengen; de rechten onzer Roomsche landgenooten
verkorten; onder welken vorm ook een Staatskerk
tegen Rome oprichten, willen we niet noch dulden
we in anderen. Met de waakzaamheid, dat het tot
dien Staatsdwang ten onzen niet kome, is de
eere van ons Protestantisme gemoeid.

3. Uit jaloeerschheid op Rome en vrees voor
den Jezuit onsz vaderland en de volksjeugd ten
prood aan ongodsdienst en materialisme te laten,
is ons bedunkens verraad aan den geest der Her
vorming gepleegd en een wantrouwen in de kracht
der Reformatie, als in geen zoon van het Pro
testantisme huizen mag.

Dienovereenkomstig onderschreven we bij ons op
treden in 1871 deze drie artikelen:

1°. Rusteloze bestrijding van Rome op geestelijk
terrein;

2°. Eerbiediging van Rome's gelijk recht op staat
kundig terrein;

3°. Samenwerking met Rome tot redding der
vrije school.

Ook het laatste.

Letterlijk staat het in De Herauld van 6 Ja
nuari 1871:

„Moet de Schoolwet veranderd wor
den, dan willen we voor dat doel saam

breede terrein der letterkunde voornamelijk dat ge
zocht en gerangschikt, wat van een christelijken
geest getuigt; de eerste had daarbij een zuiver
literair doel voor oogen, de ander meer een prac
tisch oogmerk.

Het komt mij voor, dat, bij de steeds groeiende
belangstelling voor letterkunde in 't algemeen en
voor christelijke kunst in 't bijzonder, zoodanige
verzamelbundels van groote beteekenis zijn. Want
ze brengen samen het beste wat er is — laat
het dan waar wezen, dat de daarbij aangelegde
maatstaf een subjectieve is — en geven alzoo den
belangstellende juist wat hij zoekt.

Ook de verzamelaar van dezen bundel „voor
drachten" heeft een goed werk gedaan.

Want er is groote vraag onder ons christelijk
„publiek" naar voordrachten, die aan moderne
eischen voldoen en toch van christelijke strekking
zijn. Ook onder de lezers van „De Reformatie"
leeft deze vraag, blijkens de vele brieven, die ik
daarover reeds ontvangen heb. En die brieven kwa
men alle neer op hetzelfde: noem ons, wat
voor onze christelijke vereeniging geschikt is. In
zulke verzoeken ligt opgesloten eenzijdig het be
wijs, dat er veel „vraag" is naar goede voordrach
ten, maar aan den anderen kant de erkenning, dat
men in de niet-christelijke kunst zoo weinig vindt,
wat men ter lezing durft kiezen of aanbevelen.

Ik neem de vrijheid hier, waar het verband ge
reede aanleiding er toe geeft een zoodanigen brief
te beantwoorden, dien ik dezer dagen ontving. Mis
schien interesseert de quaestie ook andere lezers,
vooral waar de vraag (van de chr. reciteerver
eeniging N. B. te M.) nadrukkelijk is geformuleerd.
Ze luidt: „Is het wel wenschelijk op een christelijke
vereeniging (leeftijd der leden 16 à 18 jaar) andere
dan christelijke kunst te bespreken?"

Nu kan ik deze vraag niet zoo bondig beant
woorden als ze is gesteld. Want met een simpel
„ja" of „neen" zijn we er niet. Alles hangt hier af
van de omstandigheden en de verhoudingen, waar
onder zulk een vereeniging leeft. Is er een goede
leider, iemand, die op het terrein der letterkunde
behoorlijk thuis is en vooral, die goed gefundeerd
staat in z'n overtuiging en de gave heeft haar
uit te spreken, dan is er m.i. niet alleen geen
bezwaar tegen het bespreken van andere dan
christelijke kunst, maar dan is het inderdaad „wen
schelijk". Want dan voorkomt de goede leiding
allicht veel schadelijk geliefhebber van onkundigen.
Juist voor dezen is de moderne letterkunde ge
vaarlijk, omdat ze zoo verlokend is, en vlak naast,
dikwijls vergroeid met wat op zichzelf waarde
ring niet uitsluit, elementen liggen, die nimmer waar
deering toelaten. Alleen iemand, die zelf heeft leeren
onderscheiden, kan hier de gewenschte voorlicht
ing geven. En als dan een vereeniging in het
gelukkig bezit is van zulk een voorzitter of lid,
dan acht ik het wenschelijk, dat aan de moderne
letterkunde de aandacht wordt gewijd, omdat de
jongere leden overal met haar in aanraking komen.

In het andere geval, waar men dus zulk een
leider mist, is een zich bezighouden met deze
dingen even zeer af te keuren als het in de eerste
situatie aan te raden valt. Want dan brengt men
elkander van de wijs en kan niets goeds, maar
alleen schade worden teweeg gebracht. En, waar
ook dan de jongeren toch de moderne literatuur
langs hun weg vinden, daar rust te meer op de
ouders de taak, hier leiding en voorlichting te
zoeken en geven. Maar als vereeniging stelle men
deze onderwerpen niet aan de orde. Er valt uit
de moderne letterkunde ongetwijfeld veel te leeren,
maar onder zoodanige verhoudingen niet veel anders
dan wat verkeerd is.

En dan — waar men meent andere dan chris
telijke kunst op bovengenoemde gronden te kunnen

werken met de Katholieken, enz.

Welnu, aan dat program hielden we ons.

Noch Herauld noch Standaard weken er ooit
of te nimmer een stroobreed van af.

Zoo vóór als na de Goudsche stembus hebben we,
in weerwil van menige terechtwijzing, ons door
geestverwanten toegediend, de uitingen van den
Roomschen geest met open vizier bestreden en
geijverd voor Protestantisch-Historischen toon.

Zoo vóór als na de Goudsche verkiezing hebben we,
ondanks de scherpste terechtwijzing, door menig
geestverwant ons toegediend, de maatregelen, door
Duitschlands en Zwitserlands machthebbenden tegen
de Kerk van Rome genomen, als den Staat onge
oorloofd, afgekeurd.

Eindelijk, zoo vóór als na de Goudsche verkiezing
hebben we even beslist de Fakkel-litteratuur ge
brandmerkt, als tegen onprotestantsche meegaand
heid geprotesteerd.

Zoo weinig verlegen maakte ons zelfs dit schijn
baar overteedere punt, dat we in drie artikelenree
sen: 1. Onze verhouding tegen Rome. 2.
Is dwaling strafbaar? en 3. Het Ultra
montanisme, opzettelijk ons program uitwerkten.

Eindelijk verdodigt Dr Kuyper zich tegen de
valsche aanklachten der liberalistische stembusjour
nalistiek.

1. Ons Calvinisme, zoo 'theette, ver
loochend! — terwijl we, blijkens Calvijn's eigen
woorden, handelden in zijn geest en nog verre
bleven van wat hij veroorlooft.

2. Met Rome coalitie aangegaan! —
terwijl bleek, dat de allereerste voorwaarden, waar

bespreken, daar ga men in z'n keuze toch syste
matisch te werk. Men moet dan niet in 't wilde
weg nemen, wat men zelf om een of andere reden
mooi vindt, want dan ontbreekt een vaste lijn van
behandelen en zal men weinig resultaten zien. Men
geve eerst een algemeene inleiding, waarin men
duidelijk aangeeft, welke de christelijke opvatting
is van kunst en schoonheid, en dan neme men een
of andere goede bloemlezing, om die in haar gang
te volgen. Zoo krijgen de jongeren een goede basis
en kunnen ze geleidelijk tot eenige meerdere ont
wikkeling komen. Zoo ook bereikt men 't eerst het
stadium dat ze zelfstandig oordeelen kunnen.

Voor dit doel bruikbare gidsen zijn o.a. „Onze
Letterkunde" van Dr J. van der Valk, de reeds
genoemde bundel „Keurgerechten" van Seerp
Anema, „Verzen" van Dr Aleida Nijland — en ook
het werkje, dat ons tot deze beschouwing thans
brengt, „Voordrachten" van Arie Post.

De titel geeft aan, wat de auteur met z'n bun
deltjes bedoelt en ten overvloede zegt hij het in
z'n „voorwoord". „Deze drie bundels voordrachten
werden voornamelijk samengesteld voor onze Chris
telijke Reciteer- en Jongelingsvereenigingen". 't Is
dus vooral materiaal voor „voordragen", dat de
Schrijver hier samenbrengt, een werk waarvoor vele
vereenigingen hem ongetwijfeld dankbaar zullen zijn.

Het standpunt, dat de Schrijver bij z'n keuze
innam was „eenerzijds de overtuiging, dat ieder
waar voordrager rijmelarij en onzicht haalt, en
anderzijds onze groote waardeering voor het ver
halend gedicht, dat in zijn verschillende schake
ringen, drama, epos, ballade, romance, legende,
fabel, immer zoo populair is geweest". Overigens
zegt hij toe een werkje over „Voordragen", dat
„binnen niet al te langen tijd het licht zal zien"
en dat nader dit standpunt argumenteeren zal.

We krijgen dus theorie en practijk, maar dan
in de omgekeerde volgorde, die waarschijnlijk door
de omstandigheden is ontstaan, dat de theorie komt
na de practijk en niet er voor. Het wordt daardoor
wel moeilijker een volkomen billijk oordeel over
de drie ons geboden bundels uit te spreken, want
mogelijk worden sommige dingen, die ons wat
vreemd schijnen afdoende verklaard in het komende
werkje.

Vreemd is het b.v. dat de Schrijver, die uit
de nieuwe dichtkunst zoo goede kens weet te
doen, in elk van z'n bundels nog opneemt verzen
van Tollens, Bogaers, Messcheri. Daardoor brengt
hij samen het ouderwetsche met het nieuwste, de
grootst denkbare tegenstellingen op het gebied der
literaire kunst. Welke methode ten grondslag
ligt aan een volgorde als b.v. in bundel 1: Felix
Ruiters, Adriaan Bogaers, Willem de Mérode, kan
ik niet begrijpen, of 't moest zijn de bedoeling
tegenstellingen te doen zien. Mij dunkt, we hebben
nu toch in onzen tijd, veertig jaar na de her
leving van 1880, met de school van Tollens afge
daan in de practijk. Die kan toch bij het moderne
inzicht moeilijk meer een andere dan louter his
torische beteekenis hebben. En het voordragen van
hun gedichten, ook al stem ik aanstands toe, dat
de auteur lang niet de slechtste heeft uitgekozen,
heeft m.i. zoo weinig nut voor jonge menschen
van onzen tijd.

Overigens kunnen we, geloof ik, niet anders dan
lof voor deze bundels hebben. Ze brengen inderdaad
niet algemeen bekende gedichten, die toch door
gaans goede proeven zijn van christelijke kunst.
En wat de bundels aan niet-christelijke kunst bevat
ten is uit meer dan een oogpunt goed gekozen.
Vooral lijkt het mij een verdienste, dat de auteur ook
een goede plaats heeft ingeruimd aan dramatische
kunst, en daarbij alle aandacht geconcentreerd heeft

onder een verband alleen mogelijk is, beiderzijds
volstrekt onthaken.

3. Zij het ook zonder afspraak, weder
zijdse hulp verleend! — terwijl bleek,
dat het stelsel van eigen candidatuur rigoristisch
door ons was volgehouden.

4. Rome's program overgenomen! —
terwijl bleek, dat de Liberale pers zelve onze af
wijking van Rome's program had geboekt.

5. Ter wille van Rome den eisch tot
herziening van Art. 194 laten varen! —
terwijl bleek, dat niet wij, maar Groen hiertoe be
slofen had, ter oorzake van zijn eigen vrienden,
eer er van een Goudsche verkiezing sprake was.

6. Ten believe van Rome onze vorige
gedraglijn gewijzigd! — terwijl bleek dat
woordelijk, zonder bijvoeging, door ons was over
gedrukt, wat we en in 1873 en in 1871 ons volk
voorhielden.

7. Afgebroken door beginselloos
heid wat Groen door beginselloosheid
had opgebouwd! — terwijl bleek, dat Groen
zoo mogelijk nog verder dan wij ging in afwijking
van het vorig program.

Wat de verhouding van de Anti-revolutionaire
partij tot de Roomsche-Katholieke aangaat, leze men
voorts nog: Eer is teer, blz. 8—18; „On
nauwkeurig?" blz. 38—44; en: Niet de Vrij
heidsboom maar het Kruis, blz. 30 en 31.
Daar vindt men ook het citaat van Calvijn terug en
de kwestie der prijsgeving van Art. 194.